Число 15 (469) Рік вид. XI. 14 квітня 1935 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 14 квітня 1935 року.

Останніми часами в пресі поширилися вістки про те, що ніби совітська влада, певна себе і своєї сили, лагодиться ласкаво наділити еміґрацію амністією. З такими-ж проєктами полегшити поворот додому довголітнім вигнанцям в зворушливій турботі про їх долю носяться і де-які непрохані опікуни еміґрації, прихильно настроєні до совітів. Вийде що з того чи не вийде, сьогодня ще не знати, але наперед можна сказати, що всякі спроби Москви і її закордонних прихильників у цьому напрямку заздалегідь засуджено на неуспіх.

Треба розріжняти ставлення до совітської влади, цілком одмінне, еміґрації російської і еміґрації української.

Для еміґрації російської справа совітської влади і відношення до неї — це справа режима, якого еміґрація не прийняла, і тому опинилася на чужині. Це російська внутрішня справа, це питання про той чи инший характєр державної влади Росії, що сьогодня зветься СССР, і того, як вона трактує своїх підданих та як вони до неї ставляться.

Для еміґрації-ж української совітська влада є влада чужа, що збройною силою підбила собі і тримає в своїх руках наш край, це є влада окупаційна, з якою не може ніяк погодитися і не примириться ніколи український народ. Для нас відношення до цієї влади виходить по-за сферу внутрішніх стосунків і лежить в царині стосунків міжнародніх. Сімсот раз може мінятися вдача, тактика, політика цієї влади на гірше, на ліпше, м'ягчати, гострішати — гарма,

примирення з нею нема і не може бути. Для нас це питання не про внутрішній режим, а про чужу окупацію.

Ми були й зостаємося непримиренними до кінця, до визволення нашої землі й одновлення її державности.

Але в вістках цих не можна не одзначити одного моменту, який ладен, коли б ці чутки стали дійсністю, принести з собою певні ускладнення в становищі еміґрації в де-яких країнах. Такий жест совітів може дати тій чи иншій владі, яка б бажала спекатися еміґрації, що їй давно обридла, претекст до того, щоб вжити всіх можливих заходів, ґби тільки своїх небажаних гостей позбутися. Правда, трудно припустити, щоб при тому була порушена традиційна гостинність, встановлене право азилю. Але в наші часи, при так поширеному совітофільстві в де-яких державах, в кожному разі не виключені на цьому ґрунті утруднення в становищі, житті і праці людей, що з тієї гостинности мимоволі користуються.

Тому то ми й вважаємо за свій обов'язок привернути увагу наших установ і орґанізацій до цих чуток і проєктів. Вони повинні за спільною згодою вже тепер подбати про те, щоб були використані в найгіршому випадку всі можливості для оборони людських прав нашої еміґрації, прав, забезпечення яких і користування з яких складає собою азбуку сучасної цивілізації.

Пам'яті В. М. Леонтовича*)

— Все йде, все минає... — Так можна сказати про ціле людське життя, але бувають часи, коли набірають ці слова поета особливого, траґічного змісту... Саме за нашого життя все так глибоко, так радикально змінилося, так несподівано з сучасного стало минулим, що й стежка до нього швидко зачала заростати. Між майбутнім і минулим наша доба творить якесь провалля, через яке не поставлено ще мостів. І тягне до минулого. Особливо тут закордоном, серед чужих людей, де не тече широкий Дніпро, де не зеленіють безконечні лани, не шумить рідний ліс, де не видно стародавніх мурів і не пишаються красою золотоверхі бані славного Киї-

*) Друкуємо промову проф. О. Шульгина, виголошену на зібранні в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі, присвяченому пам'яті В. Леонтовича, що відбулося 30 березня с. р. На жаль, місце не дозволяє нам дати характеристики поодиноких творів покійного, ілюстровані уривками з них, що їх прочитано було під час докладу.

ва. Тут єдиним конкретним видимим зв'язком з минулим лишаються тільки постаті людські, що живуть між нами і які всім єством своїм зв'язані з тим, що «було колись і ніколи не вернеться...» Але падають одні за другим старі дуби, і серце від їх загибелі гірко стискається. Немає більше серед нас Євгена Чикаленка, Петра Холодного, Модеста Левицького, поховали ми слідом за ними й Володимира Леонтовича.

В цих коротких словах пам'яти старшого і незабутнього мого друга не буду згадувати сухих фактів його життя, давати ширшу оцінку його діяльности, як політичного діяча.

Ясно одно: Володимир Леонтович вріс у те старе життя, був його складовою частиною. Брав участь у всьому визвольному українському русі, був членом старої Громади, членом «ТУП'а», співробітником «Київської Старини», «Ради», «Літературно-Наукового Вістника» та сили инших видань, незмінним співучасником і діяльним членом усіх нарад. Він був дідичем полтавським і всіма коріннями входив разом з цілою своєю родиною в полтавське, властиво, лубенське провінціяльне українське стародавнє життя. А в часи революції і державности був якийсь час членом Центральної Ради і пізніше протягом місяця міністром справ хліборобських. Але в цю добу покійний не виявляв уже того запалу в роботі і віри в неї, як давніше. Через це постать його, як практичного громадського діяча, в'яжеться найбільше з часами дореволюційними.

В ті роки Володимир Леонтович був може більше відомий як громадський діяч, ніж як письменник: читали його, що-правда, як і инших авторів, не так вже багато. Між тим він був по своїй вдачі безперечно і тоді перш за все письменником, людиною дуже високої культури, людиною, що любила читати, а ще більше спостерігати й думати... Тонкі й цікаві його зауваження, глибокий зміст його розмов, гарна, мила вдача робили його незрівняним бесідником, з яким близькі приятелі його залюбки провадили час свого духовного відпочинку.

Писав Володимир Леонтович чимало і в старі часи. Не одна книжка вийшла з-під його пера і ще більше оповідань і статей його з'явилося по ріжних українських виданнях. Але турботи дідича, директора великого цукроварного заводу, практичного діяча й журналіста одтягали його від тих чисто письменницьких нахилів. Критика була прихильною до творів Володимира Леонтовича, відмічала специфічні риси його творчости, нахил до розроблення соціяльних тем, але й критики, і читачі залишалися трохи зимними. Володимир Леонтович, що розумів письменство своє тільки українською мовою, не знайшов собі в українському осередку тої специфичної атмосфери співчуття, того оточення, в якому зріють і розвиваються літературні таланти. Теми свої мимоволі брав він із народнього життя, говорив охоче про селянство і з окрема вже тоді чудесно передавав оповідання з жидівського життя. Не знаю, коли почав він хроніку родини Гречок, де виводив він уже життя місцевої шляхти.

Ця творчість, не дуже широка, зовсім припиняється, здаєть-

ся, з початком революції. Твердо стоячи ввесь час на українських національних позиціях, В. Леонтович одначе скоро відчув себе чужим тому рухові, що підіймався з землі і загрожував уже в 1917 році на весні змести не тільки царський режим і московське панування, але й увесь стародавній соціяльний і горожанський лад.

Володимир Леонтович робиться все сумнішим, все більше зневіреним, стурбованим. Переживає всі страхіття революції, евакуації, блукання по Европі, розгублення навіть на якийсь час своїх близьких. Зазнав усе лихо еміґрації і скоштовує дуже і дуже гіркого та нужденного хліба вигнання. Колишній бадьорий, веселий на вдачу пан перетворюється в немічного, завжди похмурого старця. Він втрачає віру в життя, втрачає смак до нього. Тяжка матеріяльна нужда прибиває його морально. Події на Україні не тільки вражають його, як факт нищення країни, як втрата державности (а разом з тим і його дідичного маєтку, а він був переконаний дідич), засмучують вони його особливо з морального погляду. Покійний належав до тих людей, для яких приписи моралі існують не тільки в книжках. Він мучився, бачучи знищення тої людяности серед людей, яка була йому найдорожча. Володимир Леонтович строго перевіряв свої власні вчинки, не все і не завжди одобрював він у себе і гірко мучився, завжди мучився за те, що він уважав за недобре у своєму власному поступованні. Строгий до себе, цей м'ягкий по вдачі чоловік був часом суворим і до инших.

Тяжко страждав Володимир Леонтович, прибитий долею і безнадійно гнітючими думками. Страждання, здавалося, докотилися до краю, до неможливого і тут неблагані думки його, плач за минулим, страх за майбутнє стали перетворюватися в якусь творчу думку, а думки викликали яскраві, хоч часом те-ж болючі образи життя. Несподівано прийшла відлига, лед, що сковував його змучену душу, став неначе розтавати. На постарілому, виснаженому обличчі часом з'являється усміх і очі, гарні очі Володимира Миколаєвича, починають блищати тим вогнем, який так властивий був йому за молодих років. Прийшла несподівано втіха, яка наповнила журливі дні вигнанця, дні напівголодні, дні крайньої нужди, до якої дійшов колишній улюбленець долі, великий пан Оріховщини: прийшла т в о р ч і с т ь . Володимир Леонтович узявся за перо і його не кидав уже до останнього дня свого життя...

Він писав під натиском своїх друзів спомини, писав «Літературні спостереження» на сторінках цього журналу. Все це виходило у нього цікаво, але часом трохи зимно. Особливо спомини Володимира Леонтовича якось розчаровували читача занадто вже стриманим тоном. Так начеб-то це писав не фаховець письменник. Але , як це недавно, ця холодність тону саме цим і пояснювалася: Володимира Леонтовича писання споминів чи спостережень літературних не захоплювало самого, бо він не міг в них внести того, що найбільше яскраво в ньому жило: творчости.

Ні минула (дореволюційна), ні тим більше сучасна критика й читачі не доцінили Леонтовича, як письменника. Додержуючися

строго реалістичної школи, яка йому найбільше імпонувала за молодих ще років і яка найбільше підходила до його вдачі, він став одним з наших найталановитіших нувелістів. З друкованих його праць ясно, що великі композиції йому не дуже вдавалися, і те, що й в цих композиціях було найцінніше, були все ті-ж реалістичні малюнки життя. Ці малюнки були здебільшого остільки яскраві, остільки відбивали справжнє живе життя, що де-хто з його читачів не раз брав їх за прості «фотоґрафії». Як це далеко від правди: Володимир Лєонтович просто не вмів утримуватися, щоб сіре життя так і залишати сірим. Бажаючи намалювати якусь рису людської вдачі, він підбірав подовгу факти, не знаю гаразд, чи нотував, але пам'ять у нього на них була надзвичайна: по-за тим, що він написав, в його голові зберігалася ще сила образів, анекдотів, окремих виразів і т. д. Не раз перечитавши своє оповідання, він розкривав мені, які люде реальні були ним тут заторкнуті. Але завжди це був синтез кількох людей, або поєднання кількох ріжних життєвих фактів, які він дуже влучно з'єднував до купи. Він відчував, що такому то персонажу необхідно надати трохи инший вираз обличча, трохи иншу вдачу, або й зовнішні риси. Це почуття підказувало йому творчість артиста. Він відчував, що такому то героєві свого оповідання треба конче придати трохи більше, ніж це було в житті, людяности, одбіраючи навпаки другому майже всі почуття, крім грубого еґоїзму, як це сталося з леґендарним лубенським купцем глитаєм, якого він майстерно описує в збірнику «Ворохобня». Як дивно, що на тлі нашої, все-ж ще не так багатої сьогодня літературної творчости, цей останній збірник не знайшов ширшого відгомону, хто знає чи й розійшовся він, чи не лежить на складах у свого видавця?

А між тим тільки одкрийте його і на вас посипляться оті милі пелюстки минулого, якими повна була голова письменника. Траґічні — оскільки вони торкаються вже сучасного, революції, війни, ці пелюстки такі рожеві й часом так весело хочеться сміятися, коли описує він отой побут хитруватого поміщика, чи того містечкового жида, що виступає перед нами, як живий з усіма своїми добрими й злими рисами, і особливо з усім своїм комізмом. Вже те, що так багато юмора у творчості Володимира Лєонтовича показує, що це справжня творчість, бо юмору і комізму в житті нємає: його творять люде. Не завжди просто веселі ці сторінки, «гірким сміхом посміюся» — міг сказати Лєонтович, разом з земляком своїм, великим Гоголем.

Діяч, дідич, що займався в часи вільні від справ літературою, став під старість письменником, тільки письменником. Він ухилявся від усяких політичних виступів, волів лишатися нейтральним,

---

Замість привітань і візитів Великодніх складайте пожертви на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі. Реєстр осіб, що приєднаються до того способу взаємного оздоровлення, буде своєчасно, як завжди, подано в «Тризубі». Тим чином збережете час і гроші та станете в допомозі доброму ділу.

любив українське письменство і жив для українського письменства.

Торішнього лауреата нобелівської премії, Івана Бунина, росіяне та й чужинці, цінять саме за те, що він є справжнім носієм старих традицій російської літератури. Цей самий підхід треба робити і до творчости Володимира Лєонтовича: він був, він є глибоко українським письменником. Його ядерна, багата мова, ввесь склад його тонкої душі так тісно, так глибоко в'яжеться з життям, з побутом, з настроями стародавньої України, яку нині, коли стулив він очі, рідко хто так глибоко знає і розуміє. І чи тільки стародавньої? Бо скільки б Тамерланів не пронеслося над Україною, скільки пожеж, грабіжництва і «колєктивізації» вона не зазнала б, — лишиться, мусить лишитися те, що лежить в глибині нашої душі і нашого життя. Форми змінилися і до старого не повернутися, але старого віковічного духа не вб'єш і його треба зберігати, як вогонь богині Вести. Творчість таких письменників, як Коцюбинський, Лєонтович, дорога нам не тільки тим, що нагадує пелюстки минулого, але й тим, що допомогає, скинувши непотрібну, зайву одіж, побачити справжню Україну, вічну...

З усіх творів Володимира Лєонтовича є один і то найбільший, який нікому майже ще невідомий, який так і чекає свого видавця. Я був одним з тих небагатьох, кому Володимир Лєонтович сам своїм виразним м'ягким голосом читав уривки із «Споминів Володі Ганькевича». Це автобіографичний твір. Первісно автор хотів написати свої спомини, але, як він сам це мені говорив, цю думку мусів залишити: спомини, як і справжню історію, треба писати точно так, як воно було, а було воно, як і все на світі, сіре, отже сірим були б і спомини. Про себе і своїх близьких, про своїх батьків не подав би він тих інтимних сторінок, які присвячує Ганькевичам. Вони були б і менш правдивими, ці спомини, менше відбивали б справжнє життя і України за тих далеких вже нині часів другої половини XIX віку, і життя того хлопчика, що ріс у панській родині Ганькевичів.

Пригадую собі, як Володя Ганькевич зовсім ще маленьким вийшов у садок з нянькою і втік од неї, побіг по доріжкам садку, який уявлявся йому чимсь безконечно великим, могутнім. Сонце гріло гаряче, пташки співали, природа розцвітала повним своїм українським цвітом, і хлопчик враз став, оглянувся навколо себе і вперше свідомо відчув її красу, вперше поглянув на цей світ очима поета і навіки закохався в тому яскравому житті, що було навколо нього.

Творчість урятувала Володимира Лєонтовича від морального розпачу, у якому він опинився, стративши все на вигнанні. Ця творчість урятує його і від тої смерти забуття, яке висить над кожною людиною грізною примарою. І коли згадую, коли переглядаю оповідання Володимира Лєонтовича, я не вірю, що він умер. Він живе і буде й далі спричинятися до розвитку української культури, великим і може найціннішим скарбом якої, як і у всіх народів, є саме літературна творчість. У нас в час боротьби за державність письменники-белетристи одійшли якось на другий план, хоч в старі часи саме вони на чолі з ґеніяльним поетом вели перед в українському

житті. Але як би ми не цінили практичних діячів, учених чи політиків, вони — мистці — мають і будуть мати своє велике місце в нашому національному скарбі. Вони, а не ми, політики, творять лице і дух нашої нації. Вони наповнюють нашу душу своїми образами і думками в час, коли затяжкою буває та борьтьба, яку ведемо. Вони, старші письменники, мусять вчити молодших, щоб останні не збочилися і розвивали б у своїй творчості стародавню українську традицію літературну, продовжували б творіння духу нашої нації.

В родині письменників наших Володимиру Леонтовичу належить почесне місце. Він буде ще улюбленим автором не одного покоління. Привабить ці покоління і творчість і сама постать автора. В цьому я певен. Від цієї оригінальної, надзвичайно делікатної, людяної постаті віяло разом з тим безконечно трагічним, бо мав він в собі одну властиву для тої страшної породи, що зветься homo sapiens, прикмету — гострим розумом своїм все бачити і заглядати прямо в прірву майбутнього, якого не дано бачити, на щастя для них, простим смертним...

Володимир Леонтович тяжко страждав, аж поки ці страждання не набрали форми отих образів, аж доки не набрали вони художніх форм. І вже по иншому вони його хвилювали, і в цьому хвилюванні була насолода найвища в світі, насолода творчости, бо належить вона те-ж до властивих прикмет тої вищої породи, що зветься homo sapiens.

Тяжко було друзям і особливо близьким ховати цю безконечно милу і ніколи неповториму, глибоко індивідуальну людину. Але вони так само мусіли одсунути від себе безвідрадне лице смерти і, — так, як і покійний, — перевести свої почуття в образ, в образ живого, яскравого діючого нашого письменника. І тоді настав і для них спокій, спокій вічний, сумний, але й радісний...

Олександер Шульгин

З життя й політики

— Конфлікт між старшою й молодшою ґенерацією на Заході. — Відносини на совітській Україні. — Еміґрація і нова ґенерація на Україні.

Для нас, еміґрантів, що живуть у Західній Европі, є загально відомою і знаною річчу питання про взаємовідносини між старшою й молодшою ґенерацією, що по всіх західнє-европейських державах набрало такої гостроти. Між старшою й молодшою ґенерацією утворився ідеологічний розрив. На ґрунті неупорядкованих господарських відносин, на ґрунті неможливости для молодшої ґенерації знайти пристосування для своїх сил і здібностей в громадському і господарському житті, — здобули серед неї велике поширення ферментаційні процеси. Вона поривае в своїх ідеологічних шуканнях з традиціями старшого покоління, ідеали демократії, соціялізму, гуманности,

які виявили такий значний вплив на погляди старшого покоління, серед молоді вже не мають тої популярности, яку мали серед батьків.

Передчасно, думаємо, говорити про те, в що виллється і які остаточні форми набере той фермент, який здобув таке поширення серед молоді в Західній Европі. Та й не входить це в наші цілі. Хочемо лише констатувати існування ідеологічного розриву між старшою й молодшою ґенерацією на Заході, звернути увагу на те, що проблєма молоді в цілому ряді західнє-европейських держав набрала дуже великого значіння, стала на порядок денний, як одно з чергових і важних питань.

* * *

На совітській Україні, як і загалом у всіх країнах диктатури, справа взаємовідносин між старшою й молодшою ґенерацією, на зовні не виявляється в таких різких і очевидних формах, як це має місце на Заході. Система диктатури, яка здавлює всі прояви громадського життя, яка не знає преси, не дає можливости виявитися існуючим в суспільності настроям в таких конкретних формах, які існують на Заході. Проте це не значить, що проблєма молоді, проблєма взаємовідносин між старшим і молодшим поколінням на совітській Україні не існує. Так само це не є ґарантією проти того, щоб при умовах зміни режиму й упадку диктатури справа молоді не стала невідклично на порядок денний і виразніше, ніж стоїть вона на Заході.

Одна з причин повстання конфлікту між молоддю і старшою ґенерацією на Заході, це — ріжниця тих умов, в яких складалися світогляд і психологія одних і других; Европа довоєнна і повоєнна мають між собою такі поважні ріжниці, які не могли не відбитися на оформленні світогляду і настроїв двох ріжних поколінь. Між тим ріжниці між дореволюційною і післяреволюційною Україною є не до порівняння більші, ніж між довоєнною і повоєнною Европою. На Україні виросла і вступає в громадське життя ґенерація, для якої і царський режим і революційні події 1917-20 років лише неясна згадка дитячих років, ґенерація, яка пройшла через українську школу, ґенерація, для якої реальним фактом є лише совітський ґежим і совітські відносини. Світогляд і настрої молодої ґенерації на совітській Україні формуються в цілком нових, одмінних умовах у порівнянні з тими, в яких складалися погляди довоєнних ґенерацій.

Не зважаючи на всю суворість совітської цензури, в совітській пресі на протязі останніх років ми раз-у-раз знаходимо звістки, з яких видно, що старшій ґенерації, яка тримає в своїх руках владу, тяжко підпорядкувати своїм впливам навіть ту частину молодої ґенерації, яка формально включена в комуністичну орбіту — ту молодь, що знаходиться в рядах комсомолу. Навіть серед цієї частини молоді совітські чинники раз-у-раз констатують з великим незадоволенням і тривогою існування небезпечного і небажаного для них ферменту. Як же формуються і укладаються погляди і настрої широких кол тої молоді, яка перебуває по-за впливами комсомольських осередків?

* * *

Питання про взаємовідносини між старшою й молодшою українською ґенерацією набуває особливої поважности, коли брати його в площині відносин, які укладуться між старшою українською ґенерацією, що перебуває на еміґрації, і тою молоддю, яка вже виросла і оце вступає в національне і громадське життя на совітській Україні.

Традиції довоєнного українського руху, що в своєму логичному розвиткові допровадив до подій 1917-1920 року, в теперішній час репрезентує в першу чергу еміґрація. Можливості впливу на національне життя для довоєнних ґенерацій українського громадянства, які існували в певних межах за часів Непу й українізації, тепер на совіт-

ській Україні зведені до мінімума; довоєнні ґенерації, як-що й не винищені цілком фізично, — а до присьорення цього їх фізичного винищення совітська влада додала чимало сил і енергії, — мають дуже обмежене поле впливу, спорадичні і підземні можливості для виявлення своєї чинности. Отже можливості для передачі молодій ґенерації традицій розвитку українського руху в довоєнний період там існують в дуже обмеженій степені. Коли додати до цього, що вся політика совітської влади на Україні скерована на те, щоб утруднити ознайомлення з цими традиціями для широких мас шляхом книжки, на те, щоб ці традиції представити у викривленому і фальшивому світлі, неможливість на самій Україні побудувати міст між традиціями і поглядами старших ґенерацій і світоглядом тої ґенерації, яка вступає в життя тепер, — буде виглядати дуже ймовірно.

Цей міст може бути побудований в залежности, в першу чергу, від того, чи вдасться знайти спільну мову і взаємне зрозуміння між еміґрацією, яка що-далі то виразніше стає єдиною представницею традицій українського руху, і тою українською ґенерацією, яка вступає, як активний чинник, в національне життя на совітській Україні.

Оскільки важним і рішаючим є для нашого майбутнього це питання, ілюструється у вистачаючій степені вже тим фактом, що вже тепер, коли б Україна визволилася і явилася необхідність орґанізації української армії, вона б у своїй переважаючій частині складалася б з кадрів, утворених поґеволюційною ґенерацією, яка своє свідоме життя розпочала в совітський період.

Розрив між старшою ґенерацією, що стоїть у стерна совітського корабля, і совітською молоддю недвозначно констатує совітська преса. Чи існують і чи будуть знайдені ті нитки, які пов'яжуть совітську молодь з тими традиціями українського руху, які репрезентує еміґрація? Бо коли б у нас повстав той ідеолоґичний розрив між молоддю і старшою ґенерацією, який існує на Заході, для нас, нації пригнобленої і сьогодня недержавної, загрожувало б це подвійною небезпекою.

* * *

Ставимо лише це питання, не претендуючи на його вирішення, не визначаючи жадних гороскопів на майбутнє. Думаємо, що взагалі в даний момент ми ще не маємо всіх елементів, потрібних для розв'язання цієї справи.

Хочемо лише підкреслити, що оскільки в силі людській впливати на перебіг стихійних соціяльних процесів, було б нашим обов'язком усвідомити всю важність цієї справи і відповідно до того застосуватися. Чим більше років минає з того часу, як залишили ми рідний край, тим більше слабнуть наші зв'язки з ним і наше розуміння тих змін і процесів, що там відбуваються. Це — явища природні й неминучі в умовах еміґрації, проте в нашій волі є протидіяти цим впливам. Постійне й систематичне слідкування за тим, що діється на совітській Україні, за всіма проявами тамошнього життя в певній мірі могли б протидіяти впливам чужого оточення і зменшити наше відчуження.

З другого боку, мусіли б ми усвідомити, що нашим завданням є не тільки захована й консервація традицій визвольної боротьби, але також і пристосування наших ґасел до сучасних умов національного життя на совітській Україні. Хай недосконалим і неповними будуть ці спроби, переведені в умовах одірваности від рідного ґрунту, — все таки вони стали б засобом, який в майбутньому прислужився б до налагодження порозуміння між нами й новою ґенерацією на совітській Україні.

Наводимо лише приклади того, щоб могли ми робити, а що ми не робимо, або робимо дуже мало. А перш за все було б найважнішим зрозуміти й відчути всю важність тої справи, яку ми порушуємо.

В. С.

Хроніка

З життя укр. еміґрації у Франції.

— Порядок служб Божих в Українській Церкві в Парижі на Страстному Тижні й на Великдень.

У Вербну Неділю, 21 квітня, с. р., служба Божа о год. 10,30 вранці.

У Великий Четвер, 25 квітня Страсті Господні о год. 8 увечері.

На Великдень, 28 квітня, служба Божа й посвячення пасок о год. 7 вранці.

З життя Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі.

— Вшанування пам'яти проф. В. Біднова. На прилюдному зібранні в Бібліотеці, що відбулося в суботу 6 квітня с. р. перед початком викладу, Радою Бібліотеки вшановано було пам'ять покійного проф. В. Біднова. Голова Ради присвятив небіжчикові коротке тепле слово і закликав присутніх ушанувати пам'ять заслуженого громадянина, видатного вченого і кристально-чистої людини — вставанням. По хвилині мовчання проф. О. Шульгин, товариш покійного по праці в Українському Університеті в Празі, схарактеризував наукову діяльність покійного, особливого спиняючись на його участі в Історично-Філологічному Товаристві в Празі.

— Черговий виклад у Бібліотеці. Того-ж вечера, по вшануванні пам'яти проф. В. Біднова, відбувся черговий виклад. Читав В. Прокопович на тему: «Сфрагістичні анєкдоти». Докладчик у своєму викладі подав фактичний матеріял, що характеризує відношення російської науки до української сфрагістики. Лекцію ілюстровано було світлинами чарівного лихтаря.

— На Великдень. Замісць привітань і візитів на свята склали на Бібліотеку Єлисавета і Вячеслав Прокоповичі — 25 фр. та М. і С. Нечаї — 15 фр.

Пожертви на Бібліотеку.

— Поіменний реєстр ч. 21 осіб, що зложили датки на Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

На підписний лист ч. 672 філії Т-ва був. Вояків Армії УНР в Оден-ле-Тіші, датки зложили: пп. Житній, Коломієць, Іванюта, Башинський, Ярошко, Загній, Поштаренко, Лук'яненко, Авраменко, Ляшко, Суський, Ступницький — по 5 фр.; пп. Гахович, Щербак — по 3 фр.; Калениченко — 1 фр. 25 см. Разом 67 фр. 25 см.

Збірка п. В. Филоновича в Празі. Датки зложили: нерозб. підпис — 21 кч.; пп. А. Яковлів, Кабачків, Ставицький, Вировий, — по 20 кч.; п. Антончук — 15 кч.; пп. В. Филоновичева, інж. Филонович, Іванов, І. та З. Мірні, Зубенко, В. Садовський, Гурин, Бочковський, Маціевич — по 10 кч.; нерозб. підпис, Битинський, нерозб. підпис, Вітвицький, Гудилів, Бутовський, Козицька, NN, Іляшенко, М. Славінська, М. Славінський, Приходько — по 5 кч.; пп. Головко, Прохода, нерозб. підпис — по 3 кч.; NN, нерозб. підпис, Зленко, Рябовол, Косюривенко — по 2 кч.; нерозб. підпис, нерозб. підпис — по 1 кч. Разом 274 кч.

На підписний лист ч. 555 від п. Янушевича — 100 кч.

На підписний лист ч. 657

Громади в Оден-ле-Тіші, зложили датки пп.: Кузь, Сідляр, Стасій, нерозб. підпис, Ляшко, Винницький—по 5 фр.; п. Пилявський—3 фр. 50; пп. Дідок, Жураківський, Поштаренко, Білобровець—по 3 фр.;пп.Гойха, Гахович, Брик, Білецький, нерозб. підпис — по 2 фр.; пп. Кузь, Щербак, нерозб. підпис — по 1 фр. Разом 58 фр. 50 см.

На підписний лист ч. 676 філії Т-ва був. Вояків армії УНР в Альтранжі, зложили датки: пп. Силенко, Безкоровайний, Миколайчук, Галушко, Спаський, Якубенко, Мащевський, Руденко, Роговий, нерозб. підпис, нерозб. підпис — по 5 фр.; нерозб. підпис, Ткаченко, Турчин, Прядивус, Івасенко, Десятівський, Зелевський, Кречківський, Тхір, Деньгин, нерозб. підпис — по 3 фр.; пп. Санчук, Яверовський, нерозб. підпис — по 2 фр.; Придилькі — 1 фр. Разом 98 фр.

На підписний лист ч. 694 п. Софроненка в Еші (Люксембург), зложили датки: пп. Софроненко, Петренко, Севастьянів — по 20 фр.; пп. Винницький, Винницька, Потапенко, Шкрабій, Петрик — по 5 фр. Разом 85 фр. люкс.

На підписний лист філії Т-ва був. Вояків Армії УНР в Крезо-Моншанен, зложили датки пп.: Таранівський, Кармелюк, Рачківський, Ананченко — по 5 фр.; Віль, Ткаченко — по 2 фр.; Богодач — 1 фр. Разом 25 фр.

На підписний лист ч. 666 Громади в Крезо, зложили датки: пп. Троян, Гришков, Сабардак, Бондаренко, Вайтків — по 5 фр.; пп. Таранівський, Галумбівський, Дячук — по 2 фр. Разом 33 фр.

На підписний лист ч. 668 Громади в Греноблі, зложили датки: пп. Токайло, Різників, Степаненко, Куцевол, нерозб. підпис, Червонецький, Миронів, Лопатько, Віхрів, Вонарха — по 5 фр.; пп. Рогатюк, Храпач — по 3 фр.; п. Садвицький — 2 фр. 50 см.; п. Одобецький — 2 фр. Разом 60 фр. і 50 см.

На підписний лист ч. 656 Громади в Труа, зложили датки: пп. Кірієнко, Андрієвський, Матонів, Стах та Іваненко — по 5 фр. Разом 25 фр.

На підписний лист ч. 207 інж. М. Павловича в Кишиневі, зложили датки: пп. Андріянів, Павлович, Дебрин, Гречина, Сондецький, Дідик — по 100 леїв; п. Годовенський — 40 леїв; пп. Буряченко - Бурячевський, Носенко, Волошенко — по 20 леїв. Разом 700 леїв.

На підписний лист ч. 543 Д. Геродота з 1932 року, зложили датки: пп. Д. Геродот, Трепке, Пороховський, Н. Трепке, Т-во «Буковина» — по 50 леїв; пп. Джурківський, Тимочка, Пишенко, Яковенко, Шевчукова — по 20 леїв; п. Очеретній — 10 леїв; п. Дирніс — 5 леїв. Разом 365 леїв.

На підписний лист Д. Геродота в 1933-му році, зложили датки: пп. Трепке В., Геродот, Вензин, Пороховський — по 100 леїв; Т-во «Буковина» — 50 леїв, нерозб. підпис — 40 леїв, Власюк, Виноградник — по 30 леїв; пп. Яковенко, Пишенко, Деркач, Харовюк — по 20 леїв; нерозб. підпис, Филичко — по 10 леїв. Разом 650 леїв.

На підписний лист ч. 703 Д. Геродота, зложили датки: пп. В. Трепке, Т-во «Буковина», Д. Геродот, Жіноча Громада в Букурештах — по 100 леїв; пп. Виноградник, нерозб. підпис, Пороховський, А. Івашина — по 50 леїв; Іващенко — 40 леїв; п. Коропецький — 25 леїв; п. Дебрин, нерозб. підпис — по 20 леїв; п. Н. Шинкарик, Іванович, Яковенко, Пишенко, Деркач — по 10 леїв. Разом 755 леїв.

На підписний лист ч. 655 п. М. Горолюка, зложили датки пп. Гораїн — 5 фр., Цюпак — 5 фр. М. Горолюк — 25 фр., А. Горолюкова — 10 фр. Разом 45 фр.

— Шевченківський концерт у Парижі хору Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції. В неділю 7-го квітня с. р. в салі Бельгійських Інвалідів одбувся о 4 год. дня концерт хору Т-ва б. Вояків Армії УНР при участі

українських мистецьких сил. Розпочав концерт п. М. Ковальський коротким словом українською мовою про Шевченка, далі слово виголосив по французьки сотн. В. Солонар. Сам концерт складався д двох частин. В першій виступив мішаний хор і проспівав «Заповіт», «Розрита могила» (ар. Котка) та «Учітеся, брати мої» (ар. Котка). Далі йшли декламації дітей: Юрко, Наталія та Іра Ткаченкові, Дося Кузнецова, Зоя Могилівська та Всеволод Наглюк. Читко декламували діти українські вірші, добре вимовляли вони вічне слово Шевченкове. Щира дяка батькам та пані О. Гораїновій, які дбають про те, щоб рідного слова на чужій землі не забував наш молодий дорість. З великим умінням і піднесенням продекламувала кілька більших творів Шевченкових панна Наталія Мацаківна, що виступила в національному українському вбранні. Далі виступили з належним успіхом сотн. Солонар (вправний і розроблений тенор), що заспівав «Ой гляну я, подивлюся» муз. Волошина й «Розвійтеся з вітром» муз. Лисенка, та п. Ст. Топольський (теплий і приємний баритон), що заспівав «Минають дні», муз. Лисенка, та «Як почуєш вночі», муз. Січинського. Акомпаніювала, як завжди, пані О. Гораїнова. Після коротkого антракту, виступив п. Мигаль, що з піднесенням продекламував «Розрита могила» та уривки з «Гайдамаків» Шевченка. Декламував він з великим захопленням і заслужив належні оплески. Далі виступила пані З. Горлевська, яка заспівала «Три шляхи» муз. Степового, та «Горить моє серце» муз. Лопатинського. Молодий, свіжий, як весна, могутній голос пані Горлевської викликав, як і в попередні виступи, бурю овацій, що свідчить що перед молодою артисткою є велика будуччина. Нарешті на закінчення виступив хор Т-ва чоловічий під орудою п. М. Ковальського, що заспівав «Думи мої, думи», муз. Воробкевича, та «Хор бранців» з «Невольника» Шевченка, муз. Лисенка, а далі мішаним хором було виконано щедрівку «Во Єрусалимі» в ар. Котка, «Чорнушко-душко» в ар. Леонтовича і «Стелися, барвінку» в ар. Завадського.

Хор виконав своє завдання, організувавши концерт, присвячений пам'яті Шевченка з відповідним добре підібраним програмом. Концерт закінчено було співом національного гімну.

На цьому місці Хор складає щиру подяку пані Горлевській, п. п. Солонареві, Топольському, п. Мигалеві та всім дітям українським за їхню участь і допомогу. Окрема дяка пані О. Гораїновій за її безкорисну й таку цінну допомогу, в якій вона нам ніколи не одмовляє.

У Польщі.

— З життя Українського Наукового Інституту у Варшаві. 21 березня с. р. відбулося публічне засідання Наукової Колегії Інституту, в якому взяли участь всі члени Колегії — директор Інституту проф. О. Лотоцький, секретар проф. Р. Смаль-Стоцький і члени Колегії — професори Б. Лепкий і В. Садовський. На засідання було запрошено численних гостей — членів української колонії у Варшаві. Директор Інституту познайомив присутніх з діяльністю Інституту на протязі 5 літ його існування: 13. III. 1930—13.III. 1935. Всім присутнім було роздано звіт Інституту, виданий з цього приводу. Після того забрав голос проф. Б. Лепкий, який підкреслив великі заслуги в довершеній праці проф. О. Лотоцького. Нав'язуючи свою промову до 40-літнього ювилею наукової діяльности проф. О. Лотоцького, промовець в імені членів Колегії і гостей привітав ювилята, зазначуючи його великі заслуги для української науки і бажаючи йому ще довгих літ життя і продуктивної праці. Присутні влаштували проф. О. Лотоцькому овацію.

Далі проф. В. Садовський за-

читав доклад на тему — «Господарські підсумки совітської колонізаційної політики». В своєму докладі проф. В. Садовський дав нарис історії колонізаційної політики з часів б. Росії, схарактеризував сучасну большевицьку колонізаційну політику в двох її напрямках: сільсько-господарської колонізації і промислової і сконстатував, що ані царська, ані большевицька Росія не змогли розв'язати колонізаційних проблем: не змогли вони розв'язати проблему перенаселення в країні, не зуміли тако-ж опанувати і загосподарити великих колонізаційних просторів. Це свідчить, що такі завдання не під силу великій територіяльно, але слабій внутрішніми зв'язками імперії, і є посереднім доказом історичної необхідности розподілу Росії на окремі національні організми.

— 26 березня с. р. відбулися чергові збори Економичного Семінара, на яких інж. Є. Головінський зачитав свій реферат на тему: «Гроші СССР за часів першої п'ятилітки». Подаємо короткі тези реферату:

1. Совітські гроші мають цілий ряд особливостей, порівнюючи з грішми капіталістичних країн. Проте вони є грішми в справжньому розумінні цього слова, що визнає і сучасна офіційна большевицька теорія.

2. Еволюція грошей СССР за останній період — від початку першої п'ятилітки — йде в напрямку збільшення грошевої маси в обігу.

3. Це збільшення, — як планове, так і позапланове, — має в собі всі ціхмети інфляційного порядку.

4. Аргументація совітських дослідників, які заперечують наявність інфляції в грошевому господарстві СССР, не є переконуюча. Хоч інфляція совітська дещо й ріжниться від інфляції капіталістичних країн, факти стверджують, що фінансування проєктів першої п'ятилітки здійснювалося в числі инших засобів і через інфляцію грошевих знаків.

5. Спроба порівняння паритетів покупної сили червонця і золотого приводить до висновку, що червонець втратив на своїй вартості 92-97 відс.

6. Совітська влада, починаючи з 1932 р., вживає ряд дефляційних заходів, які, з огляду на характерні особливості совітського економичного устрою, дати бажаних наслідків не можуть.

В дискусіях взяли участь: присутній на засіданні керовник Економичного Відділу Інституту професор В. Садовський, проф. І. Шовгенів, маг. П. Васинчук, інж. О. Чубенко, М. Ковальський та інж. М. Дерев'янко.

— Історично-Літературна Комісія при Інституті 5 квітня с. р. влаштувала в помешканні Інституту відчит польською мовою д-ра Ю. Погоновського на тему: «Переклади творів Т. Шевченка на польську мову».

8 квітня в Інституті відбувся виклад д-ра К. Тишковського тако-ж польською мовою на тему: «Kozaczyzna ukrainna w czasie smuty moskiewskiej».

— В Українському Клубі у Варшаві 23 березня с. р. відбулися чергові вечерниці. В концертовій частині взяла участь тако-ж і польська цитристка п. Є. Зелінська.

— В Союзі Українок-Емігранток у Варшаві 27 березня с. р. відбулася доповідь п. А. Савицької на тему: «Розвиток української кооперації на Великій Україні». Доповідь ця освітила розвиток української кооперації в дореволюційній добі.

— 3 квітня с. р. на широких сходинах членів Союзу п. Н. Холодна подала інформації про свою подорож на з'їзд Союзу Українок у Львові.

— У клубі «Прометей» у Варшаві 4 квітня с. р. відбулася доповідь проф. М. Гандельсмана на тему: «Класичні елементи в національних рухах на початку XIX століття».

— Загальні збори членів корпорації «Запорожжа» у Варшаві. 18 березня с. р. в корпорації «Запорожжа» відбулася чергова виборча Козацька Рада. На Раді головував п. І. Липовецький, до президії входили пп. д-р В. Іванович та Б. Гораєвський.

Управа зложила вичерпуюче справоздання про життя й працю Корпорації в минулому році. На кошового поновно обрано п. П. Холодного. Рада ухвалила вислати привітання Головному Отаману А. Лівицькому, урядові УНР, почесному батькові ґен. В. Сальському, протекторові Корпорації проф. Р. Смаль-Стоцькому й директорові Українського Наукового Інституту у Варшаві проф. О. Лотоцькому. Ухвалено було тако-ж подякувати Управі Товариства Допомоги Українським Студентам за опікування українським студенством.

На Раді було переведено збірку на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

В Югославії

— Вистава «Запорожця за Дунаєм» у Білгороді. Українське Художньо-Драматичне Товариство у Білгороді, яке кільки останніх років не виявляло жадних ознаків життя, відновило знову свою діяльність, виставляючи 3 березня с. р. в найліпшій приватній салі Білгороду оперету С. Артемовського — «Запорожець за Дунаєм». Завдяки популярности цієї оперети, а головне через те, що всі головні ролі виконували найліпші тутешні російські оперні сили — салю було наповнено найріжноманітною російською публікою. Українського й сербського громадянства була незначна кількість. Всі місця було випродано.

Мова де-яких виконавців дуже різала вуха, а роль султана й імама виконувались російською мовою. Загальне враження таке, що для більшости артистів українська сцена занадто чужа. Гарним був український балєт. Декорації досить слабі.

Вразило й те, що ніхто з сербських критиків, подаючи потім замітки про оперету в сербських ґазетах, не виявив розуміння змісту п'єси, називаючи її п'єсою з життя молдавських росіян під турецьким володінням, а сама вистава була для них — «російською». Якось дивно ще вийшло, а Українське Художнє - Драматичне Товариство цією виставою ніби лило воду на чуже колесо. Вина в цьому безумовно, — Товариства, яке на програму не дало навіть короткого змісту п'єси сербською мовою, а свої афіші видруковало мовою сербсько-російською.

В. А.

В Болгарії

— Шевченківське свято в Українській Громаді у Пловдіві відсвятковано 17 березня с. р. В громадській хаті зібралися о год. 10,30 ранку всі члени Громади, багато гостей, ще неорґанізованих українців, і представники Кубанської станиці на чолі з п. О. Губою. Голова Громади п. Ю. Андрієвський, одкриваючи свято, нагадав короткими словами значіння Шевченкових свят і подякував присутнім, що прийшли спом'янути «не злим, тихим словом» безсмертного співця й пророка України. Як тільки промовець закінчив останні слова, громаддський хор під орудою п. Кравченка заспівав «Як умру, то поховайте».

Далі п. Пикало оповів біоґрафію Шевченка, а п. Кашинський виголосив доповідь про Шевченкову творчість та заслуги Шевченка перед українською нацією. Потім хор знову заспівав «Молитву запорожців», після чого розпочалися деґламації п. Петрюк декламував «Кавказ», а п. Кузьмюк — «Іван Підкова». Обох декляматорів присутні нагородили гучними оплесками. На закінчення свята хор заспівав «Ще не вмерла Україна».

В Німеччині.

— Українознавчі викладі німецькою мовою в Українськім Науковім Інституті в Берліні. В літньому семестрі с. р. відбуватимуться в Українськім Науковім Інституті в Берліні такі дальші сталі виклади з обсягу українознавства, оголошені вперше тако-ж в офіційній програмі викладів Семинара Орієнтальних Мов при Берлінському Університеті у відділі «Україна» (стор. 14-15) та в офіційній програмі викладів Берлінського Університету (стор. 158-159):

1. Доцент інж. Роман Дмінський: Українське господарство новітньої доби (понеділок, год. 18-19),

2. Доцент д-р Борис Крупницький: Історія України в XX-му столітті, (середа, год. 19-20),

3. Проф. д-р Зенон Кузеля: Сучасне українське народознавство в побуті й народній поезії (пятниця, год. 19-20),

4. Доцент Віктор Лєсентович: Політичні течії та спроби державно-правної орґанізації на Україні в XX-ім ст. (середа, год. 17-18),

5. Проф. д-р Іван Мірчук: Духове життя України в сучасній добі, (понеділок, год. 19-20).

Вписи приймаються до 15-го квітня в канцелярії Укр. Наук. Інституту (Брайтештрассе 36) і в Семинарі Орієнтальних Мов (Доротеенштрассе 7).

В Бельґії.

— Шевченкове свято в Брюселі влаштувало 24 березня с. р. Товариство «Незалежна Україна» у своєму помешканні. Вся українська колонія, не дивлячися на тяжкі часи, з'їхалася віддати пошану нашому національному будителеві.

В Румунії.

— Нова Управа Української Громади в Бухаресті. Після річних загальних зборів членів Української Громади в Бухаресті, обрано нову Управу, в яку ввійшли п. п. О. Долинюк, В. Маковкин та І. Пишенко. На запасового члена обрано п. П. Яковенка. До Ревізійної Комісії обрано: пп. Г. Пороховського, О. Деркача та Г. Тимочка. На запасового члена обрано п. Дмитра Геродота.

У Литві.

— Шевченківське свято в Ковні відбулося 15 березня с. р., влаштоване Литовсько-Українським Товариством, в салі Союзу Стрільців. Виклад про Т. Шевченка і заразом про М. Грушевського прочитав проф. Іонінас. В концертовій частині взяла участь солістка Державної Опери Сташкевичюте, яка виконала українські й литовські народні пісні.

— Українська вистава у Понєвєжу, за участи артистів українського театру в Ковні, відбулася 10 березня с. р. Виставлено було дві одноактових українських п'єси — «Сатана у бочці» й «Бувальщина», перед якими п. Петрушкевичем було прочитано доповідь на тему «Литва й Україна». Після відіграння п'єс відбувся концертовий відділ. У виконанні програму прийняли участь панії Дубинина й Квітка та пп. І. Форостенко, М. Форостенко, Кривоніс, Креховецький.

Велику салю «Театру Шаулю» було переповнено. Публіка була захоплена грою артистів і багато плескала. Особливим успіхом користалися дуети пп. Форостенка й Кривоноса та віртуозне виконання п. Кривоносом українських мелодій.

На знак литовсько-українських симпатій в день спектакля на будові театру вивішено було литовський та український прапори. «Лит. Гол.»

На пресовий фонд «Тризуба».

На пресовий фонд «Тризуба» п. І. Когуцінський зложив 2 зол. 60 ґр.

Листування Редакції.

— Відділові в Білостоці УЦК у Польщі. В біжучому році висилатимемо для вашого дитячого садка 1 примірник «Юних Друзів», як премію «Тризуба».

— ВШП. інж. В. Яновському. Варшава. Висилатимемо на ваше ім'я в біжучому році 1 примірник «Юних Друзів» для школи ім. Л. Українки.

— ВШП. Мироненкові Біловіжжа. Дякуємо за допис про життя Біловіжської колонії. Просимо писати й надалі. «Скоропадщину» вислали.

— ВШП. І. Когуцінському. Польща. Дякуємо за пожертву на пресовий фонд «Тризуба». Книжку проф. А. Яковлєва — «Українсько-московські договори» — вислали.

Нові книжки й журнали.

— Український Науковий Інститут за п'ять літ його існування. 13. III. 1930—13.III 1935. Вид. Українського Наукового Інституту у Варшаві. 24 стор.

— Рідна Мова, науково-популярний місячник, присвячений вивченню рідної мови. Число 4(28), квітень 1935. Варшава.

Зміст: І. Огієнко — Методи вивчення складні: описова, порівняльна, історична. М. Гнатишак — Активізм творів Степана Руданського. Є. Грицак — Новотвори в сучасній українській мові. І. Огієнко — Сучасна українська літературна мова. С. Черкасенко — Наша твердиня, поема: 3. Пора остання. «Пригоди молодого лицаря», роман. А. Зелений і Д. Петрів — До українського вчительства. П. Кривоносюк — Психо-фізіслогія мови. Дід Огій — Граматика малої Лесі: десята частина мови — частка. І. Огієнко — Етимологічно-семантичні нариси: сумний — смутний, троянда, сизий, допіру. Дописи Прихильників рідної мови. Українська мова в Канаді й Америці. Розділ для самоуків і дітей: «Рідне Слово», Початкова Граматика укр. літературної мови. — Адреса «Рідної Мови»: Warszawa IV, ul. Stalowa 25 m. 10. Передплата річна 6 зол., піврічна — 3 зол., чвертьрічна — 1.60 зол.; за границею в Европі 9 зол., в Америці 2 дол. річно. Нові передплатники, коли того бажають, дістають «Рідну Мову» від 1 числа: Річник 1 (без 2 і 3 чисел) — 5 зол.; річник II — 6 зол., оправл. 7.50 зол.

— Вістник, місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. Книжка 4, квітень 1935 р. Львів.

— Гуртуймося, трьохмісячний журнал військово-громадської думки. ч. I (XIII), січень-лютий-березень 1935. Прага.

Фризерський салон для жінок

Пані Підуфалої (M-me A. Podufaly)

10, rue du Maine, Asnières (другий поверх).

Три хвилини пішки од Gare d'Asnières. Автобуси: 45 та BD, трамвай: 75 — сходити на пристанку Gare d'Asnières.

Уважна обслуга. Ціни умірковані.

Permanente «Dolfar».

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chéque postal 898.50, Paris.

Редагує — Комітет. Адміністратор: **Ів. Косенко**

Le Gérant: M-me Perdrizet.

Imp. de Navarre, 5, r. des Gobelins, Paris (XIIIe)